

PISM

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS

STRATEGIC FILE

NR 9 (130), CZERWIEC 2023 © PISM

Redakcja: Sławomir Dębski, Łukasz Kulesa, Wojciech Lorenz

Dary Lewiatana – polityka energetyczna i klimatyczna Izraela

Michał Wojnarowicz

Izrael konsekwentnie buduje wizerunek państwa zaangażowanego w ochronę klimatu, jednak jego władze i społeczeństwo dopiero w ostatniej dekadzie zaczęły dostosowywać się do światowych trendów w tym obszarze. Mimo wykorzystania nowo odkrytych złóż gazu i rozwijania potencjału technologicznego wyzwaniem dla Izraela wciąż są problemy strukturalne, pogłębiane przez wysoki przyrost demograficzny, rosnące zużycie zasobów i niekonsekwentną politykę władz. Polityka energetyczna i klimatyczna, np. budowa regionalnego rynku gazu i eksport zielonych technologii, stanowi też coraz ważniejszy element izraelskiej polityki zagranicznej.

PISM STRATEGIC FILE

Bezpieczeństwo energetyczne Izraela

Z uwagi na szczupłość własnych zasobów Izrael przez większość swojej historii był zależny od importu surowców energetycznych. Konflikt z państwami arabskimi skutkował odcięciem od regionalnych zasobów ropy naftowej i częściowym embargiem nałożonym przez innych producentów. Zakończenie zimnej wojny i zmniejszenie izraelsko-arabskiego antagonizmu pozwoliło wyjść z izolacji energetycznej i rozszerzyć kierunki importu – przede wszystkim węgla i ropy – o nowych dostawców (np. Rosję, Azerbejdżan, iracki Kurdistan¹), co korzystnie wpłynęło na izraelską gospodarkę, np. przemysł petrochemiczny.

Fundamentalną zmianę przyniosło odkrycie na początku XXI w. złóż gazu na morzu terytorialnym i w wyłącznej strefie ekonomicznej Izraela.

Fundamentalną zmianę przyniosło odkrycie na początku XXI w. złóż gazu na morzu terytorialnym i w wyłącznej strefie ekonomicznej Izraela. W 2004 r. rozpoczęto wydobywanie ze złoża Mari-B. Kluczowe znaczenie miało potwierdzenie dużych zasobów surowca w złożach Tamar (w 2009 r.), Lewiatan (2010 r.), Delfin (2011 r.),

Tanin (2012 r.) i Karisz (2013 r.) oraz mniejszych, np. Dalit. Według izraelskiego Ministerstwa Energii potwierdzone rezerwy wynoszą ok. 921 mld m³ (stan na maj 2022 r.), przy ok. 12 mld m³ konsumpcji rocznej². Kontynuowane są poszukiwania i badania nowych zasobów, m.in. w złożach Hermes (potencjalne 15 mld m³ surowca), Atena (8 mld m³), Katlan (68 mld m³) i Iszai (przylegającym do większego, cypryjskiego złoża Afrodyta). Część surowca ma zostać zachowana jako rezerwa strategiczna, rozważa się też przekształcenie wyczerpanych złóż w magazyny, np. do składowania CO₂.

Potwierdzenie nowych zasobów zbiegło się z powołaniem w 2009 r. rządu Benjamina Netanjahu i wymusiło na władzach opracowanie i wdrożenie strategii ich wykorzystania. Ustalony został podział wydobywania na potrzeby wewnętrzne i na eksport – produkcja wyłącznie na rynek izraelski byłaby dla koncernów wydobywczych nieopłacalna³. Na sprzedaż za granicę przeznaczono 40% rocznego wydobywania⁴, a eksploatacja – zgodnie z neoliberalnym programem gospodarczym Netanjahu – została przekazana prywatnym podmiotom. Izrael pozostawał jednocześnie nieprzygotowany do szybkiego uruchomienia produkcji zarówno pod względem infrastrukturalnym (słabość sieci przesyłowych), jak i prawodawstwa. Dopiero w 2015 r. firmy wydobywcze i państwo przyjęły porozumienie (Natural Gas Framework), które określiło m.in. podział zysków i zobowiązania stron. Zdecydowano się na potrójny system opłat: podatek dochodowy, opłaty licencyjne (*royalties*) i dodatkowy podatek od zysków inwestycyjnych. W procesie wykuwania nowych regulacji dużą rolę odgrywał też Sąd Najwyższy, instytucje kontrolne (np. organy antymonopolowe) i opinia publiczna podnosząca kwestie środowiskowe⁵.

Eksploatacja nowych zasobów rozpoczęła się w 2013 r. od wydobywania ze złoża Tamar, a dołączenie w latach 2018 r. i 2022 r. złóż Lewiatan i Karisz umożliwiło realizację kontraktów eksportowych. Dynamika produkcji i eksploracji pozostawała ściśle związana ze strukturą rynku gazu. Niewystarczający poziom cen surowca utrudniał zawarcie długoterminowych kontaktów, które

Niewystarczający poziom cen surowca utrudniał zawarcie długoterminowych kontaktów, które gwarantowałyby opłacalność eksploatacji złóż.

¹ M. Wojnarowicz, *Izrael wobec kwestii kurdyjskiej*, „Biuletyn PISM”, nr 88 (1530), 26 września 2017 r., www.pism.pl

² D. Zaken, *Global energy crisis opens possibilities for Israeli natural gas*, „Al-Monitor”, 22 maja 2022 r., www.al-monitor.com. Dla porównania rezerwy Kataru wynoszą 24,7 bln m³.

³ O. Eran, E. Rettig, *New Obstacles Facing Israeli Natural Gas Exports*, INSS Insight, nr 1073, 18 lipca 2018 r., www.inss.org.il.

⁴ D. Avis, *Israel to Withhold Gas Exports to Protect Domestic Supplies*, „Bloomberg”, 14 października, 2021 r., www.bloomberg.com.

⁵ S. Ashwarya, *Israel's Mediterranean Gas. Domestic Governance, Economic Impact, and Strategic Implications*, Routledge, 2019, s. 5–109.

PISM STRATEGIC FILE

gwarantowałyby opłacalność eksploatacji złóż. Na mniejszą aktywność firm wydobywczych wpływał dodatkowo spadek zapotrzebowania w pierwszej fazie pandemii COVID-19⁶. Trend odwrócił się w latach 2021–2022 wraz ze wzrostem popytu. Inwazja Rosji na Ukrainę i jej skutki dla rynków energii doprowadziły do wycofania przez ówczesną minister energii Karine Elharrar rocznego moratorium z grudnia 2021 r. na poszukiwania nowych złóż, motywowanego względami środowiskowymi i chęcią rozwoju źródeł odnawialnych⁷. W 2023 r. rozpoczęła się kolejna runda przyznawania licencji na poszukiwanie złóż, a w ramach rozbudowy infrastruktury rozważane są m.in. inwestycje w wpływające terminale skraplające LNG. Z szacunków wynika, że Izrael w 2025 r. może osiągnąć prawie 40 mld m³ rocznego wydobycia.

Eksploatacja złóż gazu pozwoliła na sukcesywne zmniejszanie udziału węgla w miksie energetycznym.

Eksploatacja złóż gazu pozwoliła na sukcesywne zmniejszanie udziału węgla w miksie energetycznym. W 2021 r. jego spalanie odpowiadało za 23% produkcji energii elektrycznej (52% w 2013 r.), zaś gazu – za 69%⁸. Wedle danych rządowych wewnętrzna konsumpcja gazu wzrosła (m.in. na skutek rozwoju transportu) z obecnych 12 mld m³ do 27,5 mld m³ w 2045 r. (łącznie w okresie 2021–2045 ma wynieść 500 mld m³)⁹. Odkrycie złóż gazu łączy się jednocześnie z opóźnieniami w wykorzystaniu źródeł odnawialnych (OZE) do produkcji energii. Dopiero w 2022 r. ich udział w miksie energetycznym przekroczył 10%, a instalacje OZE łącznie osiągnęły moc ok. 4,8 GW¹⁰. Podstawowym źródłem jest energia solarna (średnio w Izraelu jest powyżej 300 słonecznych dni rocznie), jednak jej użycie pozostaje selektywne. Obowiązkowe dla mieszkalnictwa jest jej wykorzystanie do zapewnienia ciepłej wody, ale już udział instalacji fotowoltaicznych w produkcji prądu pozostaje niewielki. Największa elektrownia słoneczna Ashalim (o mocy ok. 120 MW) została uruchomiona w 2019 r. Pozostałe źródła odnawialne (np. farmy wiatrowe na Wzgórzach Golan) odgrywają marginalną rolę. W kontekście rozwoju OZE – przede wszystkim energetyki słonecznej – ograniczeniem pozostają niedobory przestrzeni użytkowej¹¹. Najodpowiedniejsze tereny pustyni Negew są położone peryferyjnie względem ośrodków o największym zapotrzebowaniu na energię, pozostają w dużej mierze obszarami chronionymi przyrodniczo, wykorzystywanymi przez wojsko lub są przedmiotem sporów własnościowych między państwem a miejscową ludnością beduińską. Dodatkowym czynnikiem utrudniającym zwiększenie użycia OZE przez przemysł i odbiorców indywidualnych jest słabość infrastruktury – przede wszystkim niska przepustowość sieci przesyłowych i niewielkie zdolności magazynowania energii elektrycznej¹². Izraelskie władze pomijają też wariant rozwoju energetyki jądrowej, wskazując koszty, brak odpowiedniej lokalizacji i kwestie bezpieczeństwa.

W kontekście rozwoju OZE – przede wszystkim energetyki słonecznej – ograniczeniem pozostają niedobory przestrzeni użytkowej.

⁶ *Konsekwencje pandemii COVID-19 dla stosunków międzynarodowych*, Raport PISM, kwiecień 2020, www.pism.pl.

⁷ L. Berman, *Blasting Russian 'blackmail,' EU chief calls for more energy cooperation with Israel*, „The Times of Israel”, 14 czerwca 2022 r., www.timesofisrael.com.

⁸ Central Bureau of Statistics, www.cbs.gov.il.

⁹ *Natural Demand*, The Ministry of National Infrastructure, Energy and Water Resources, www.energy-sea.gov.il/English-Site/Pages/HomePage.aspx.

¹⁰ *Be-pa'am ha-riszona: jizra'el awra et ha-asara achuzim be-chibur mitkanim le-jicur energia mitchadeszet - al pi du'ach macaw energi'ot mitchadsot sze-mefarsemet reszut ha-chaszmal*, Israel's government services and information website, 12 lutego 2023 r., www.gov.il.

¹¹ S. Ashwarya, *Israel's Mediterranean Gas Domestic Governance, Economic Impact, and Strategic Implications*, *op.cit.*, s. 46.

¹² S. Surkes, *The sun is shining, so why isn't Israel making hay of its solar energy?*, „The Times of Israel”, 20 października 2021 r., www.timesofisrael.com.

PISM STRATEGIC FILE

Ważnym elementem bezpieczeństwa energetyczno-klimatycznego Izraela jest wzmocnienie potencjału w zakresie zielonych technologii. Priorytetowymi obszarami rozwoju są przede wszystkim gospodarka wodna (w Izraelu recyklingowi podlega ponad 90% wody użytkowej), czysta energia (opracowywane są np. technologie oczyszczania paneli słonecznych na obszarach pustynnych) i nowoczesne rolnictwo (np. wykorzystanie dronów rolniczych). Część rozwijanych technologii jest bezpośrednio związana z uwarunkowaniami geofizycznymi Izraela, dlatego głównym wyzwaniem jest zwiększanie ich efektywności – miniaturyzacja, szukanie zamienników dla drogich surowców (np. metali ziem rzadkich) czy ułatwianie gospodarowania ograniczoną przestrzenią (np. prace nad przezroczystymi panelami słonecznymi do instalacji nad polami uprawnymi). Do perspektywicznych obszarów zalicza się też energetyka wodorowa i magazynowanie gazów cieplarnianych. Łącznie w 2021 r. działało w Izraelu ok. 1,2 tys. firm zajmujących się technologiami klimatycznymi, w tym 637 start-upów¹³. Przedsiębiorstwa z tego sektora zrealizowały w latach 2018–2020 r. inwestycje o wartości 3 mld dolarów. Jednocześnie poziom bezpośrednich państwowych nakładów w obszarze energii, wody, środowiska i zrównoważonego rozwoju był niski (4% inwestycji publicznych z Urzędu ds. Innowacji w 2018 r.), a Izrael notował gorsze wskaźniki rozwoju technologii klimatycznych w porównaniu z innymi krajami OECD¹⁴.

Łącznie w 2021 r. działało w Izraelu ok. 1,2 tys. firm zajmujących się technologiami klimatycznymi, w tym 637 start-upów.

Polityka klimatyczno-środowiskowa

Oceny klimatologiczne wskazują, że Bliski Wschód i Afryka Północna są obszarami najbardziej zagrożonymi zmianami klimatycznymi. Prognozowane dla regionu zmiany związane z tym straty w PKB mogą wynieść do 2050 r. od 8,5% do 27,6%¹⁵. Według izraelskich danych meteorologicznych klimat w państwie ociepla się dwukrotnie szybciej niż średnia globalna¹⁶. Wpłynie to na częstotliwość – już teraz odczuwalnych – skrajnych zjawisk pogodowych (np. fal upałów, które mają sięgać 50°C) i ich skutków (susze, pożary lasów, zaburzenia obiegu wody) dla funkcjonowania ludności (większa śmiertelność osób starszych, presja migracyjna) oraz gospodarki (np. większy pobór mocy przez klimatyzatory, utrudnienia w produkcji żywności)¹⁷. Przewidywany wzrost poziomu morza może zagrozić funkcjonowaniu przybrzeżnych miast i gospodarki wodnej. Jest to szczególne istotne z punktu widzenia strategicznej infrastruktury, jaką są stacje odsalania. Obecnie działa w Izraelu pięć instalacji, które łącznie z nieukończonymi jeszcze dwoma mają pokryć 90% rocznego zużycia wody komunalnej i przemysłowej. Docelowo do 2030 r. Izrael ma odsalać 1,1 mld m³ wody morskiej¹⁸.

Według izraelskich danych meteorologicznych klimat w państwie ociepla się dwukrotnie szybciej niż średnia globalna.

¹³ *Israel's State of Climate Tech 2021*, Israel Innovation Authority, www.innovationisrael.org.il.

¹⁴ *Special report: National Climate Action by the Government of Israel*, The State Comptroller and Ombudsman of Israel, 26 października 2021 r. www.mevaker.gov.il.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ L. Yaron, *Israel Will Get Much Hotter by 2050, Heat Waves Will Increase, Expert Prediction Finds*, „Haaretz”, 30 stycznia 2022 r., www.haaretz.com.

¹⁷ L. Yaron, *Israel to Add Heat Waves to 'Threat Map' Amid Grim Climate Projections*, „Haaretz”, 20 lipca 2022 r., www.haaretz.com.

¹⁸ M. Kaplan-Zantopp, *How Israel used innovation to beat its water crisis*, „Israel 21c”, 28 marca 2022 r., www.israel21c.org.

PISM STRATEGIC FILE

Od początku XXI w. liczba lu dności powiększyła się o 50%, z 6,3 mln w 2000 r. do 9,5 mln w 2022 r., a wedle prognoz ma w 2050 r. osiągnąć 16 mln.

Zmiany klimatyczne nakładają się na problemy Izraela związane z szybkim przyrostem demograficznym i rosnącą gęstością zaludnienia. Od początku XXI w. liczba lu dności powiększyła się o 50%, z 6,3 mln w 2000 r. do 9,5 mln w 2022 r., a wedle prognoz ma w 2050 r. osiągnąć 16 mln¹⁹.

Ponadstandardowy dla rozwiniętych gospodarek przyrost oraz przeciążenia istniejącej infrastruktury (usług publicznych, mieszkalnictwa) potęgują niekorzystne zjawiska (np. zanieczyszczenie powietrza) i zwiększają zużycie zasobów (np. energii elektrycznej) i emisję gazów cieplarnianych. Jej poziom w Izraelu jest zbliżony do wartości w państwach średnich – wynosi 0,18% światowych emisji przy 0,11% ludności świata (w 2019 r. był wyższy o 82% od średniej globalnej i o 36% od średniej unijnej)²⁰. W 2020 r. największym emitentami gazów cieplarnianych (77,42 Mt) była energetyka (48%), transport (22%) i przemysł (18%), w tym sektor nowoczesnych technologii, np. wymagające dużego poboru mocy centra obliczeniowe czy serwerownie²¹. Słabo rozwinięte jest też izraelskie zielone budownictwo – zaledwie 8% budynków wypełnia kryteria systemu certyfikacji ekologicznej (w Polsce i USA – 30%)²². Izrael boryka się dodatkowo z problemami środowiskowymi wynikającymi z wcześniejszej ekstensywnej działalności gospodarczej. Należą do nich m.in. postępująca degradacja Morza Martwego związana (obok zmian klimatycznych) z eksploatacją minerałów, skażenie gleby na terenach stref przemysłowych czy niedostosowana do lokalnych warunków gospodarka leśna. W przeszłości władze uzasadniały też wspieranie energetyki węglowej i przemysłu petrochemicznego – mimo widocznych kosztów środowiskowych – względami bezpieczeństwa narodowego (większa elastyczność dostaw), co wpływało na dynamikę zmian w polityce energetycznej²³.

Izrael boryka się dodatkowo z problemami środowiskowymi wynikającymi z wcześniejszej ekstensywnej działalności gospodarczej.

Rosnąca presja opinii publicznej i przyjęcie międzynarodowych zobowiązań stały się impulsem dla władz Izraela do reformowania polityki klimatycznej. W 2016 r. powstał pierwszy narodowy plan ograniczenia emisji CO₂, w 2018 r. rząd przyjął Narodowy Program przygotowania i adaptacji do zmian klimatu, a w kwietniu 2021 r. Ministerstwo Energii przedstawiło nową „mapę drogową” wskazującą cele i narzędzia, w tym m.in. pełne odejście od węgla, czterokrotne zwiększenie mocy fotowoltaicznych do 2030 r. czy ograniczenie emisji w elektroenergetyce o 85%²⁴. Mimo zainicjowania korzystnych procesów (np. poszerzenia morskich obszarów chronionych, poprawy jakości powietrza, wzrostu udziału niezależnych producentów energii elektrycznej) efektywność i zakres decyzji podejmowanych przez kolejne gabinety Netanjahu były ocenione jako niewystarczające m.in. przez Kontrolera Państwowego (odpowiednik polskiego NIK). Jego raport z października 2021 r. zwracał uwagę na skromny w porównaniu z innymi państwami zakres celów klimatycznych (m.in. brak deklaracji o bezwzględny ograniczeniu emisji), których i tak nie udało się osiągnąć, np. poziomu 10% OZE w produkcji energii do końca 2020 r. Planom i rekomendacjom brakowało odpowiednich przepisów lub zabezpieczenia budżetowania, np. systemu wsparcia dla aut elektrycznych wystarczającego do wypełnienia obietnicy o rezygnacji z importu aut spalinowych od 2030 r.²⁵ Opóźnione były m.in. procesy wygaszania bloków węglowych, gazyfikacji przemysłu i energetyki, a w kwestiach stricte środowiskowych – np. likwidacji strefy przemysłowej w Hajfie czy poprawy sytuacji ekologicznej Morza Martwego. Izrael nie dołączył do

¹⁹ Central Bureau of Statistics, www.cbs.gov.il.

²⁰ Sh. Ashkenazi, *Bennett aims to make Israel a climate-tech leader*, „Globes”, 31 października 2021 r., www.en.globes.co.il; *Special report: National Climate Action by the Government of Israel*, The State Comptroller and Ombudsman of Israel, 26 października 2021 r., www.mevaker.gov.il.

²¹ United Nations Climate Change, www.unfccc.int.

²² Sh. Ashkenazi, *Comptroller slams Israel's green energy failure*, „Globes”, 20 października 2020 r., www.en.globes.co.il.

²³ S. Ashwarya, *Israel's Mediterranean Gas Domestic Governance, Economic Impact, and Strategic Implications*, *op.cit.*, s. 33.

²⁴ S. Surkes, *In run-up to Earth Day, Energy Ministry publishes road map for cutting emissions*, „The Times of Israel”, 19 kwietnia 2021 r., www.timesofisrael.com.

²⁵ *Special report: National Climate Action by the Government of Israel*, *op. cit.*

PISM STRATEGIC FILE

międzynarodowego systemu handlu emisjami, niskie – choć rosnące – pozostaje wykorzystanie gazu i silników elektrycznych w transporcie (wzrost z 75 tys. pojazdów w 2020 r. do 188 tys. 2022 r.).

Większe zaangażowanie w sprawy klimatyczne i środowiskowe było jednym z deklarowanych celów rządu kierowanego przez Naftalego Bennetta i Jaira Lapida w latach 2021–2022, który zmiany klimatu określił mianem zagrożenia bezpieczeństwa narodowego Izraela²⁶. Na szczycie COP26 w listopadzie 2021 r. Izrael powtórzył obietnicę rezygnacji z węgla do 2025 r., zwiększenia udziału OZE w produkcji energii (do 30% w 2030 r.), zobowiązał się także do ograniczenia emisji o 27% do końca 2030 r. i osiągnięcia zeroemisyjności do końca 2050 r. Udział w szczycie poprzedziło przyjęcie przez rząd kolejnego planu działań na rzecz klimatu (o wartości 4,8 mld dol.), który zakładał m.in. rozwój technologii klimatycznych²⁷. Względami środowiska władze uzasadniały też wstrzymanie umowy ze Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi (ZEA) o zwiększeniu transportu ropy rurociągiem Ejląt–Aszkelon²⁸ czy moratorium na poszukiwanie złóż gazu (cofnięte w marcu 2022 r.). Mimo ambitnych celów ponownie nie udało się jednak włączyć ich do prawodawstwa, co było spowodowane sporami międzyresortowymi dotyczącymi zakresu zobowiązań instytucjonalnych i kwestii finansowych²⁹. W efekcie obietnicę zeroemisyjności do 2050 r. zastąpiła deklaracja o ograniczeniu emisji o 85% (względem 2015 r.), zablokowany został również plan wprowadzenia podatku węglowego³⁰. Rząd Bennetta i Lapida starał się też poszerzać odpowiedzialność klimatyczną biznesu, prowadząc prace nad regulacjami wspierającymi zrównoważone działania firm (taksonomią)³¹.

Zyski gospodarcze i wyzwania społeczne

Korzyści dla gospodarki i obywateli z odkrycia złóż gazu stały się ważnym elementem przekazu politycznego kolejnych rządów po 2009 r. Od 2004 r. do połowy 2022 r. zyski z opłat licencyjnych wyniosły łącznie 3 mld dol., a razem z innymi podatkami – ok. 5 mld dol. Uruchomienie kolejnych złóż w ostatnich latach zwiększyło wartość dochodów – w pierwszej połowie 2022 r. wzrosły one o 48% w stosunku do roku poprzedniego, do 250 mln dol.³² W 2014 r. Izrael powołał państwowy fundusz majątkowy (na wzór rozwiązań norweskich), który ma gromadzić i wykorzystywać zyski ze sprzedaży gazu. Fundusz osiągnął operacyjność dopiero w maju 2022 r., z powodu długiego czasu potrzebnego do zdobycia odpowiedniego poziomu wpływów (1 mld szekli, równowartość ok. 275 mln dol.)³³. Wbrew politycznym zapowiedziom i mimo obniżenia średniego poziomu cen korzyści finansowe z eksploatacji gazu pozostają jednocześnie mniej odczuwalne przez odbiorców krajowych. Niekorzystna struktura pierwotnie zawieranych kontraktów oznaczała wyższe ceny gazu dla przemysłu, dla którego korzystniejszy był w pewnym momencie zakup zagranicznego LNG (Izrael dysponuje terminalem importowym w Haderze). Dodatkowym utrudnieniem była słabość infrastruktury, np. brak bezpośredniego połączenia ze złożami czy mniejsza moc bloków gazowych w porównaniu z węglowymi³⁴.

²⁶ M. Wojnarowicz, *Zjednoczenie opozycji przeciw Netanjahu. Powołanie „rządu zmiany” w Izraelu*, „Biuletyn PISM”, nr 119 (2137), 18 czerwca 2021 r., www.pism.pl.

²⁷ R. Bassist, *In Glasgow, Israel's Bennett pledges net zero emissions by 2050*, „Al-Monitor”, 1 listopada 2021 r., www.al-monitor.com.

²⁸ Zbudowany w 1968 r., był wspólną izraelską-irańską inwestycją planowaną jako alternatywa dla Kanału Sueskiego.

²⁹ L. Yaron, *Israel's Cabinet Endorses Climate-change Bill, Dividing Environmentalists*, „Haaretz”, 9 maja 2022 r., www.haaretz.com.

³⁰ S. Surkes, *Israel heads to COP27 without official backing for former PM Bennett's net zero vow*, „The Times of Israel”, 24 października 2022 r., www.timesofisrael.com.

³¹ S. Surkes, *Ministry drafts plans to recruit finance, business sectors to fight climate change*, „The Times of Israel”, 26 października 2022 r., www.timesofisrael.com.

³² D. Peskin, *Israeli natural gas revenues boom*, „Al-Monitor”, 12 września 2022 r., www.al-monitor.com.

³³ E. Levi-Weinrib, *Israel launches sovereign wealth fund*, „Globes”, 30 maja 2022 r., www.en.globes.co.il.

³⁴ A. Barkat., *IEC to sell cheap imported gas to Israeli industry*, „Globes”, 1 czerwca 2020 r., www.en.globes.co.il.

PISM STRATEGIC FILE

Choć kwestie klimatyczne nie dominują w przekazie politycznym w Izraelu (np. w trakcie kampanii wyborczych), zmiany, które zaszły w ostatnich latach, doprowadziły do wzrostu świadomości społecznej. Mobilizacja lokalnych grup nacisku i organizacji pozarządowych odgrywała ważną rolę w tworzeniu przepisów zabezpieczających prawa konsumentów i ochrony środowiska, co ma też wpływ na perspektywy rozwoju niektórych gałęzi gospodarki (np. branży chemicznej, masowej turystyki). Władze pozostają świadome, że dla osiągnięcia zakładanych celów klimatycznych niezbędne jest większe zaangażowanie konsumentów. Deklarują więc np. rozszerzenie ułatwień dla prosumentów – osób i przedsiębiorstw – posiadających instalacje wytwarzające energię (np. w zakresie fotowoltaiki), wsparcie elektromobilności (późno rozwijanej w Izraelu³⁵), a także poprawę poziomu recyklingu odpadów i transportu zbiorowego³⁶.

Władze pozostają świadome, że dla osiągnięcia zakładanych celów klimatycznych niezbędne jest większe zaangażowanie konsumentów.

Tradycyjne podziały w izraelskim społeczeństwie przekładają się również na kwestie energetyki i ochrony środowiska, np. budowę nowej infrastruktury. Opór społeczny wyłącza z użytkowania w tym celu grunty w gęsto zaludnionych dystryktach centralnych i północnych, zaś ośrodki peryferyjne nie zgadzają się na ponoszenie obciążeń na rzecz mieszkańców bogatszej części kraju. Dla ludności beduińskiej z Negewu, która często żyje w osadach nieuznawanych przez państwo oraz pozbawionych dostępu do wody i elektryczności, plany nowych inwestycji są traktowane jako próba ograniczenia ich praw do ziemi i przykład faworyzowania ludności żydowskiej³⁷. Wprowadzenie w 2021 r. podatku cukrowego i dodatkowej opłaty od jednorazowych wyrobów plastikowych zostało odebrane jako szykanowanie wielodzietnej ludności ultraortodoksyjnej. Partie religijne po powrocie do rządu przeforsowały na początku br. ich anulowanie. Najnowszym wyzwaniem dla rządu Netanjahu jest znaczny wzrost cen prądu (o 20% wobec 2021 r.³⁸) – szczególnie w kontekście obietnic taniej energii, które wielokrotnie były składane po odkryciach złóż gazu.

Rola w polityce bezpieczeństwa i zagranicznej

Aspekt międzynarodowy odgrywa kluczową rolę w izraelskiej polityce energetyczno-klimatycznej. Ponieważ Izrael nie dysponuje niezbędną infrastrukturą (np. brak stacji skraplających, niewystracająca sieć połączeń ze złożami), pozostaje uzależniony od współpracy z partnerami, którzy ją posiadają, przede wszystkim z Egiptem³⁹. W wymiarze własnościowym na izraelskich złożach widoczna jest przewaga firm wydobywczych spośród najbliższych międzynarodowych partnerów Izraela, m.in. USA, Indii i Grecji. Ważnym kontekstem jest też zagrożenie bezpieczeństwa infrastruktury energetycznej, która była obiektem ataków (np. po ostrzale raketowym ze Strefy Gazy) bądź wskazywana jako cel (np. groźby Hezbollahu dotyczące platform wydobywczych⁴⁰), co wiąże się z dodatkowymi działaniami w zakresie bezpieczeństwa, m.in. zwiększeniem wydatków na

Aspekt międzynarodowy odgrywa kluczową rolę w izraelskiej polityce energetyczno-klimatycznej.

³⁵ M. Reut-Gelbart, *The Transition to Electric Vehicles in Israel*, Heinrich Böll Stiftung Tel Aviv, 4 marca 2022 r., <https://il.boell.org>.

³⁶ T. Pavel, *Israel earmarks residential rooftops for electricity production*, „Al-Monitor”, 8 grudnia 2022 r., www.al-monitor.com.

³⁷ D. Zaken, *Israel to build first solar plant on Bedouin land*, „Al-Monitor”, 28 czerwca 2022 r., www.al-monitor.com

³⁸ *New year brings rash of price hikes in electricity, gasoline, water and property tax*, „The Times of Israel”, 1 stycznia 2023 r., www.timesofisrael.com.

³⁹ S. Nowacka, *Wpływ zasobów gazu na politykę Egiptu we wschodniej części Morza Śródziemnego*, „Biuletyn PISM”, nr 153 (1901), 4 listopada 2019 r., www.pism.pl.

⁴⁰ M. Wojnarowicz, *Polityka Izraela w obszarze wschodniego Morza Śródziemnego*, „Biuletyn PISM”, nr 157 (1905), 12 listopada 2019 r., www.pism.pl.

PISM STRATEGIC FILE

marynarkę wojenną i organizacją wspólnych manewrów z sojusznikami (np. USA, Francją, Grecją, ZEA).

Izrael aktywnie wykorzystuje kwestie energetyczno-klimatyczne w dyplomacji wielostronnej, traktując je jako filar instytucjonalizacji w regionie, gdzie promuje wizję „Odnawialnego Bliskiego Wschodu”⁴¹. Do najważniejszych formatów należą Wschodnioróżdziemnomorskie Forum Gazowe⁴², tzw. Forum Negewu – pokłosie procesu normalizacji z państwami arabskimi⁴³, grupa I2U2 (razem z ZEA, USA i Indiami) oraz Eastern Mediterranean & Middle East Climate Change Initiative (EMME-CCI), która w lutym 2022 r. przyjęła 10-letni plan działań na rzecz regionalnej współpracy klimatycznej. Promocja oferty technicznej, zwłaszcza w dziedzinie technologii klimatycznych, jest jednym z najważniejszych elementów polityki wizerunkowej Izraela na szczeblu centralnym i w ramach dyplomacji samorządowej⁴⁴ – obok sektora bezpieczeństwa stanowi podstawę stosunków z państwami Azji i Afryki. Oferta Izraela trafia też do państw, z którymi nie ma unormowanych relacji, a instytucje i fora zajmujące się klimatem i energią zapewniają przestrzeń do nieformalnego dialogu również na szczeblu politycznym⁴⁵. Na poziomie globalnym Izrael jest od 1996 r. stroną – jako gospodarka rozwijająca się – Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu. W 2004 r. ratyfikował Protokół z Kioto, a w listopadzie 2016 r. – Porozumienia paryskie. Jest też na końcowym etapie akcesji do Międzynarodowej Agencji Energii, dołączył również do inicjatyw związanych z obniżaniem poziomu emisji jako sygnatariusz (podczas COP26), m.in. Global Methane Pledge i Alliance to Phase Out Coal⁴⁶. Jednocześnie dopiero w ostatnich latach wzrósł poziom zaangażowania politycznego Izraela, np. ranga delegacji dyplomatycznych na szczytach COP jest wyższa od 2015 r.

Izrael aktywnie wykorzystuje kwestie energetyczno-klimatyczne w dyplomacji wielostronnej.

Odkrycie złóż gazu na Morzu Śródziemnym stało się impulsem do częściowego unormowania kwestii delimitacji wód terytorialnych i wyłącznych stref ekonomicznych (EEZ)⁴⁷. Izrael nie jest sygnatariuszem Konwencji o Prawie Morza, traktuje ją jednak jako prawo zwyczajowe i opierając się na jej przepisach, określał swoje obszary morskie (poza granicą z Jordanią)⁴⁸. W 2010 r. dokonał delimitacji z Cyprem, przy czym wciąż nie doszło do porozumienia w kwestii eksploatacji połączonych złóż Izai i Afrodyta, które leżą na granicy EEZ⁴⁹. Przy mediacji USA Izrael w październiku 2022 r. podpisał umowę o granicy morskiej z Libanem, która regulowała status spornych złóż gazowych Karisz i Kana⁵⁰. Nierozwiązany z uwagi na fiasko procesu pokojowego pozostaje ostateczny podział izraelskich

Izrael nie jest sygnatariuszem Konwencji o Prawie Morza, traktuje ją jednak jako prawo zwyczajowe.

⁴¹ *Israel's Herzog calls for 'renewable Middle East' at COP27*, „I24 News”, 7 listopada 2022 r., www.i24news.tv.

⁴² Obok Izraela członkami są Cypr, Grecja, Włochy, Jordania, Egipt, Francja, Autonomia Palestyńska, status obserwatora mają UE i USA.

⁴³ Zainicjowane w marcu 2022 r., uczestniczą w nim sekretarz stanu USA oraz ministrowie spraw zagranicznych Izraela, ZEA, Bahrajnu, Maroka i Egiptu. W ramach forum powołano sześć grup roboczych, m.in. w dziedzinie czystej energii, bezpieczeństwa żywnościowego i wodnego.

⁴⁴ R. Bassett, *Israeli mayor leads Haifa's charge against climate change*, „Al-Monitor”, 17 lutego 2021 r., www.al-monitor.com.

⁴⁵ L. Yaron, *Israeli, Iraqi, Lebanese, Palestinian Leaders Agree on Climate Cooperation in Rare Meeting*, „Haaretz”, 8 listopada 2022 r., www.haaretz.com.

⁴⁶ Z. Nowak, *COP26 – pod górkę, ale do przodu*, „Komentarz PISM”, nr 87/2021, 18 listopada 2021 r., www.pism.pl.

⁴⁷ Sz. Zaręba, *Delimitacja obszarów morskich we wschodniej części Morza Śródziemnego jako wyzwanie dla UE*, „Biuletyn PISM”, nr 65 (1997), 3 kwietnia 2020 r., www.pism.pl.

⁴⁸ W regionie wschodniego Morza Śródziemnego Konwencję o Prawie Morza ratyfikowały Cypr, Liban, Palestyna, Egipt, Jordania, stroną nie są Turcja i Syria; www.un.org.

⁴⁹ D. Zaken, *Negotiations likely to start over in Israel-Cyprus gas field dispute*, „Al-Monitor”, 14 lutego 2022 r., www.al-monitor.com.

⁵⁰ S. Nowacka, M. Wojnarowicz, *Izraelsko-libańskie porozumienie o granicy morskiej*, „Komentarz PISM”, nr 138/2022, 28 października 2022 r., www.pism.pl.

PISM STRATEGIC FILE

i palestyńskich wód terytorialnych przy Strefie Gazy.

Aktualnie największą rolę w polityce energetyczno-klimatycznej Izraela odgrywają sąsiedzi – Egipt, Jordania i Autonomia Palestyńska (AP). Dwa pierwsze państwa są największymi bezpośrednimi odbiorcami izraelskiego gazu, a relacje z Egiptem mają wymiar strategiczny. Ich poprawa w ostatnich latach i rozwiązanie kwestii spornych zapewniło Izraelowi dostęp do egipskich instalacji skraplających i chłonnego rynku⁵¹. Dostawy izraelskiego gazu rozpoczęły się w 2019 r., a dotychczasowe zyski Egiptu z reeksportu wyniosły 3,5 mld dol.⁵² Dla zwiększenia przesyłu Izrael planuje w ciągu pięciu lat budowę dodatkowej naziemnej nitki gazociągu Al-Arisz – Aszkelon i połączeń morskich (plany wspólnej instalacji skraplającej na Morzu Czerwonym porzucono z powodów ekologicznych), zapowiedział także inwestycje w egipski sektor OZE. Jednocześnie zasoby Egiptu są poważną konkurencją dla izraelskiego gazu w kontekście rywalizacji o nowych odbiorców, np. w Europie⁵³. Egipt odgrywa też ważną rolę przy izraelsko-palestyńskich negocjacjach dotyczących energii.

Jednocześnie zasoby Egiptu są poważną konkurencją dla izraelskiego gazu w kontekście rywalizacji o nowych odbiorców, np. w Europie.

Bardziej złożony charakter ma współpraca izraelsko-jordańska. W Jordanii jest ona źródłem powszechnego sprzeciwu (parlament regularnie wzywa do jej zerwania), dodatkowo niekorzystnie wpływają na nią napięcia związane z polityką rządów Netanjahu. Po stronie jordańskich władz widoczny jest jednocześnie pragmatyzm wynikający z potrzeb wewnętrznych. W 2016 r. zawarto 15-letni kontrakt o wartości 10 mld dol. na dostawy ok. 3,1 mld m³ gazu rocznie⁵⁴, realizowany od 2020 r. Izrael jest też głównym dostawcą wody dla Jordanii i wykorzystuje tranzytowo jej infrastrukturę do eksportu gazu do Egiptu. Nową inicjatywą jest trójstronna umowa z udziałem ZEA zawarta w listopadzie 2021 r. Na jej podstawie w Jordanii ma powstać zarządzana i finansowana przez ZEA elektrownia słoneczna, która będzie eksportować energię elektryczną do Izraela w zamian za dostawy 200 mln m³ wody rocznie z nowej instalacji odsalającej. Jordania jest też ważnym partnerem w relacjach z Palestyńczykami, m.in. jako dostawca paliw i elektryczności na Zachodni Brzeg⁵⁵. Obszarem współpracy jest też ochrona i eksploatacja wspólnych cieków wodnych – rzek Jordan i Jarmuk – oraz Morza Martwego. Niezrealizowany został projekt kanału łączącego Morze Czerwone z Martwym, który miał zatrzymać jego wysychanie. Strony porozumiały się wstępnie także w sprawie oczyszczania i wykorzystania Jordanu (głównie na potrzeby rolnictwa)⁵⁶.

Po stronie jordańskich władz widoczny jest jednocześnie pragmatyzm wynikający z potrzeb wewnętrznych.

Asymetria konfliktu izraelsko-palestyńskiego przekłada się również na wymiar energetyczno-środowiskowy. Zarówno Zachodni Brzeg, jak i Strefa Gazy pozostają zależne od Izraela pod względem dostaw prądu (94% energii elektrycznej na Zachodnim Brzegu) i paliw (np. oleju do elektrowni w Gazie). Efektywna kontrola sprawowana nad terytoriami palestyńskimi (m.in. rozwój

Asymetria konfliktu izraelsko-palestyńskiego przekłada się również na wymiar energetyczno-środowiskowy.

⁵¹ P. Sasnal, M. Wojnarowicz, *Poprawa stosunków izraelsko-egipskich*, Biuletyn PISM 116 (1558), 24 listopada 2017 r.

⁵² *Egypt making 'huge fortune' selling Israeli gas to Europe, media says*, „Middle East Monitor”, 13 grudnia 2022 r., www.middleeastmonitor.com.

⁵³ S. Gorodeisky, *Israeli energy stocks plunge on huge Egyptian gas find reports*, „Globes”, 27 czerwca 2018 r., www.en.globes.co.il.

⁵⁴ S. Ashwarya, *Israel's Mediterranean Gas Domestic Governance, Economic Impact, and Strategic Implications*, op.cit., s. 196.

⁵⁵ *Jordan expands power supplies to the West Bank*, „I24 News”, 24 sierpnia 2022 r., www.i24news.tv.

⁵⁶ D. Zaken, *Israel, Jordan to restore Jordan River*, „Al-Monitor”, 26 października 2022 r., www.al-monitor.com.

PISM STRATEGIC FILE

osadnictwa żydowskiego, limity importu towarów) wpływa na ograniczenie możliwości Palestyńczyków, np. rozwijania energetyki odnawialnej czy rozbudowy własnej infrastruktury⁵⁷. Strona palestyńska, a także izraelskie organizacje pozarządowe wskazują też inne ekologiczne skutki okupacji Zachodniego Brzegu, m.in. blokowanie dostępu do źródeł wody, nielegalne składowanie śmieci czy eksploatację lokalnych zasobów. Zły stan środowiska na terytoriach palestyńskich w bezpośredni sposób dotyka również Izrael, np. zanieczyszczenia z pozbawionej kanalizacji Strefy Gazy zagrażają jego stacjom odsalającym⁵⁸. Zły stan relacji politycznych i wewnątrzpalestyński konflikt między Fatahem i Hamasem komplikują kwestię eksploatacji złóż gazu (szacowanych na 30 mld m³), która umożliwiłaby AP poprawę sytuacji gospodarczej lub zaspokojenie własnych potrzeb energetycznych, w tym potrzeb Strefy Gazy⁵⁹. W ostatnich latach doszło jednak do intensyfikacji działań w tym obszarze – w lutym 2021 r. władze AP podpisały dotyczące złóż gazu porozumienia z egipskim Natural Gas Holdings, a w październiku 2022 r. ogłoszono trójstronne porozumienie instytucji palestyńskich, izraelskich i egipskich (przy mediacji USA i UE) w sprawie eksploatacji. Ewentualne uruchomienie wydobywania i eksportu pozostają zależne od bieżącego stanu stosunków Hamas–Izrael i AP–Izrael, relacji wewnątrzpalestyńskich oraz zainteresowania firm wydobywczych. Głęboki antagonizm między ludnością palestyńską i izraelską utrudnia też współpracę – np. trzeciego sektora – wokół kwestii środowiskowych.

W ramach trwającego od 2020 r. procesu normalizacji z państwami arabskimi Izrael pogłębił regionalny wymiar swojej polityki energetycznej i współpracy klimatycznej. Unormowanie relacji przywróciło mu potencjał państwa tranzytowego (np. w zakresie transportu ropy naftowej, alternatywy dla Kanału Sueskiego) oraz oficjalnie otworzyło nowe rynki dla izraelskich firm – m.in. podpisano umowę dotyczącą poszukiwań złóż gazu na atlantyckim wybrzeżu Maroka, planowane i wdrażane są też inwestycje w emiracki i marokański sektor czystej energii⁶⁰.

Nowe perspektywy dla Izraela otwiera też polepszenie relacji z Turcją, która stanowiła istotny punkt odniesienia dla izraelskiej strategii gazowej.

Szczególnie intensywnie rozwijają się stosunki z ZEA – państwo to pełni rolę inwestora (zakup udziałów w izraelskich złożach gazu przez państwowy holding Mubadala w 2021 r., inwestycje w start-upy), partnera rozwojowego (np. w hydroelektryczności) i odbiorcy technologii (np. w produkcji żywności)⁶¹. Odgrywa też

ważną rolę polityczną jako partner i współinwestor we współpracy Izraela z Egiptem i Jordanią. Nowe perspektywy dla Izraela otwiera też polepszenie relacji z Turcją, która stanowiła istotny punkt odniesienia dla izraelskiej strategii gazowej, będąc potencjalnym partnerem w tranzycie i odbiorcą. Plany przekreślił w poprzedniej dekadzie kryzys dyplomatyczny i zerwanie stosunków. Poprawa relacji (m.in. powrót ambasadorów) i deklaracje tureckich decydentów wskazują na szanse podjęcia współpracy energetycznej⁶². Przeszkodę stanowią kwestie polityczne, przede wszystkim polityka Turcji na wschodnim obszarze Morza Śródziemnego i jej złe relacje z Grecją i Cyprzem (bliskimi sojusznikami Izraela w ramach tzw. trójkąta helleńskiego), a także niestabilna sytuacja w Syrii⁶³. Z perspektywy Izraela ważną rolę wśród regionalnych aktorów odgrywa też – nie utrzymując

⁵⁷ *Tired of power cuts, Gaza Strip turns to solar solution*, „YNet News”, 10 marca 2022 r., www.ynetnews.com.

⁵⁸ S. Efron, K. Noach, N. Schusterman, *The Gaza Strip and the Climate Crisis*, The Institute for National Security Studies, Special Publication, 7 czerwca 2022 r., www.inss.org.il.

⁵⁹ D. Zaken, *Talks underway for agreement on offshore Gaza gas field*, „Globes”, 20 października 2022 r., www.en.globes.co.il.

⁶⁰ M. Link, *A Gateway to Africa? Economic Opportunities in Israel-Morocco Relations*, INSS Insight, nr 1604, 26 maja 2022 r., www.inss.org.il.

⁶¹ D. Zaken, *Israel, UAE to cooperate on clean hydroelectricity*, „Al-Monitor”, 23 marca 2022 r., www.al-monitor.com.

⁶² R. Soyulu, *Turkey still interested in bringing Israeli gas to Europe, Erdogan says*, „Middle East Eye”, 18 stycznia 2022 r., www.middleeasteye.net.

⁶³ K. Wasilewski, *Napięcia we wschodniej części Morza Śródziemnego – pilne wyzwanie dla Unii Europejskiej*, „Biuletyn PISM”, nr 117 (1865), 19 sierpnia 2019 r., www.pism.pl.

PISM STRATEGIC FILE

formalnych relacji – Katar, potencjalny udziałowiec w libańskich i palestyńskich złożach gazu i dostawca paliwa do Strefy Gazy.

Ważnym partnerem z punktu widzenia Izraela są też USA, pełniąc rolę inwestora (udział amerykańskich firm w wydobywaniu gazu, przejęcie izraelskiego Noble Energy przez Chevron w 2020 r.), wsparcia dyplomatycznego (np. udział w mediacjach z Libanem) oraz w zakresie bezpieczeństwa regionalnego i technologii.

Izrael a plany wzmocnienia bezpieczeństwa energetycznego UE

UE jest jednym z najważniejszych izraelskich partnerów energetycznych i technologicznych oraz punktem odniesienia w dziedzinie polityk klimatycznych. Rynek unijny był tradycyjnie postrzegany jako punkt docelowy izraelskiego gazu. Na przeszkodzie stały przede wszystkim koszt wydobycia i kwestia transportu surowca do Europy. Problemy w tym obszarze ogniskowały się m.in. wokół projektu gazociągu EastMed, który miał łączyć izraelskie złoża z terytorium UE przez cypryjskie i greckie obszary morskie. Mimo wsparcia politycznego (m.in. listów intencyjnych podpisanych z rządami Cypru i Grecji, statusu projektu specjalnego zainteresowania Komisji Europejskiej) skomplikowane warunki jego konstrukcji i potencjalne skutki środowiskowe negatywnie wpływają na opłacalność inwestycji. Projekt wciąż jest rozważany, choć w styczniu 2022 r. poparcie dla niego wycofały USA⁶⁴. Niskie ceny gazu i związany z tym brak zainteresowania prywatnych inwestorów sprawiły dodatkowo, że Izrael nie był postrzegany jako realne alternatywne źródło dostaw dla UE.

Rynek unijny był tradycyjnie postrzegany jako punkt docelowy izraelskiego gazu.

Impuls do zmiany europejskiego stanowiska stanowiła nagła konieczność dywersyfikacji źródeł energii po inwazji Rosji na Ukrainę. 15 czerwca 2022 r. podpisano wstępne porozumienie między Izraelem, Egiptem i UE dotyczące eksportu izraelskiego gazu na rynek unijny przez trzy lata⁶⁵. Izrael rozwija też współpracę bilateralną, np. planuje budowę wspólnych z Cyprzem terminali LNG lub nowych połączeń z egipską infrastrukturą. Ważnym wspólnym izraelsko-europejskim projektem jest rozbudowa interkontektora EuroAsia, który po ukończeniu w 2026 r. ma połączyć Izrael (wraz z Cyprzem) z europejską siecią elektryczną, wzmacniając bezpieczeństwo energetyczne południowych państw Unii⁶⁶. Izrael jest też aktywnym uczestnikiem projektów unijnych związanych z technologiami klimatycznymi w ramach programu Horyzont. Jednocześnie eksport Izraela do UE – z uwagi na opóźnienia w dekarbonizacji gospodarki – może zostać objęty mechanizmem dostosowania cen z uwzględnieniem CO₂⁶⁷. Państwa UE są ponadto aktywnymi uczestnikami regionalnego dialogu energetyczno-klimatycznego na szczeblu dwustronnym i wielostronnym.

Izrael jest też aktywnym uczestnikiem projektów unijnych związanych z technologiami klimatycznymi w ramach programu Horyzont.

⁶⁴ K. Svetlova, *The EastMed Pipeline Is Dead, Long Live the EuroAsia Electricity Project*, „The Media Line”, 1 stycznia 2022 r., www.themedialine.org,

⁶⁵ E. Gjevori, *Israel sees gas exports to Europe boom in wake of Russian invasion of Ukraine*, „Middle East Eye”, 25 sierpnia 2022 r., www.middleeasteye.net.

⁶⁶ *Commission participates in launch of EuroAsia Electricity Interconnector*, European Commission, 14 października 2022 r., <https://commission.europa.eu>.

⁶⁷ M. Jacob, *What is the EU's carbon border adjustment mechanism (cbam)?*, Israel Public Policy Institute, 24 marca 2022 r., www.ippi.org.il.

PISM STRATEGIC FILE

Perspektywy

Kwestie energii i klimatu zyskały w ostatniej dekadzie duże znaczenie w izraelskiej polityce i są coraz mocniej postrzegane w kategoriach bezpieczeństwa egzystencjalnego. W wymiarze wewnętrznym rola czynników klimatycznych, środowiskowych i energetycznych będzie wymagała aktywniejszego zaangażowania ze strony władz zarówno w krótkiej perspektywie (wzrost cen energii), jak i dłuższej (odpowiedź na potrzeby rozwojowe rosnącej liczby ludności). Nieunikniona będzie przy tym kolizja między środowiskowymi a ekonomicznymi interesami władz, biznesu i obywateli. Obawy przed niepopularnymi społecznie reformami dostosowującymi państwo do zmian klimatycznych mogą prowadzić do zachowawczej polityki rządu, zwłaszcza z uwagi na dostęp do dużych – jak na potrzeby Izraela – zasobów gazu. Może to spowolnić tempo i obniżyć efektywność procesu dekarbonizacji i tym samym wypełniania zobowiązań klimatycznych. Równolegle rząd będzie alokować większe fundusze w rozwój i implementację przyjaźniejszych środowisku technologii i infrastruktury (np. w zakresie elektromobilności, zielonego mieszkalnictwa), jak najdłużej unikając większych obciążeń dla obywateli.

Nieunikniona będzie przy tym kolizja między środowiskowymi a ekonomicznymi interesami władz, biznesu i obywateli.

Z perspektywy interesów gospodarczych i dyplomatycznych związanych z energetyką i klimatem Izrael wchodzi obecnie w okres korzystnej koniunktury. Jest to szczególnie widoczne w sektorze gazu, dlatego, by uniknąć ponownego zastoju i spadku zainteresowania dalszą eksploatacją, rząd będzie dążyć do szybkiego zawarcia długoterminowych kontraktów, a także do rozbudowy infrastruktury, co

Zwiększenie produkcji energii i możliwości jej przesyłu może też umożliwić Izraelowi odgrywanie roli eksportera energii elektrycznej.

zwiększy atrakcyjność tego kierunku. Niewykluczona jest też zmiana proporcji wydobycia na rynek wewnętrzny i zagraniczny⁶⁸. Zwiększenie produkcji energii i możliwości jej przesyłu może też umożliwić Izraelowi odgrywanie roli eksportera energii elektrycznej. Z perspektywy unijnej Izrael jest atrakcyjnym źródłem dostaw, a współpraca z nim jest szczególnie preferowana przez śródziemnomorskie państwa

UE. Z uwagi na małe zasoby w stosunku do europejskiego zapotrzebowania będzie jednak pełnić rolę uzupełniającą w procesie poszukiwania przez UE alternatywnych wobec rosyjskich źródeł surowców energetycznych⁶⁹. Dodatkowym czynnikiem jest też stałe zagrożenie bezpieczeństwa związane z konfliktami angażującymi Izrael, przede wszystkim z Iranem i Palestyńczykami. Izrael będzie też kontynuować rozszerzanie i eksport swojej oferty technologicznej w zakresie zielonej gospodarki i energetyki odnawialnej, choć z powodu konfliktu izraelsko-palestyńskiego taka współpraca może spotkać się z rosnącym sprzeciwem politycznym i społecznym części partnerów.

Dodatkowym czynnikiem jest też stałe zagrożenie bezpieczeństwa związane z konfliktami angażującymi Izrael, przede wszystkim z Iranem i Palestyńczykami.

Izrael będzie intensyfikował współpracę klimatyczno-energetyczną z państwami regionu, starając się przekształcać dotychczas antagonistyczne relacje we współzależności gospodarcze i pogłębiać wymiar instytucjonalny. Bez współdziałania z partnerami regionalnymi Izraelowi trudno będzie odpowiedzieć na część problemów rozwojowych (np. niedobory przestrzeni) i na wyzwania klimatyczne o charakterze transgranicznym. Ten strategiczny trend poszerza też przestrzeń współpracy Izraela z UE i USA. Obciążeniem izraelsko-arabskiej współpracy pozostają jednocześnie bieżące napięcia polityczne, zwłaszcza z uwagi na udział radykalnej prawicy w obecnej koalicji rządowej w Izraelu. Zaostrenie polityki nowego rządu wobec Palestyńczyków (mocniej dotkniętych

⁶⁸ Y. Katz, D. Brinn, *How Israel is using gas exports to boost its diplomatic standing*, „The Jerusalem Post”, 19 czerwca 2022 r., www.jpost.com.

⁶⁹ D. Rosenberg, *Israel Is Back in the Gas Business. Thanks, Putin*, „Haaretz”, 1 czerwca 2022 r., www.haaretz.com.

PISM STRATEGIC FILE

problemami klimatycznymi) utrudni państwu regionu utrzymanie pragmatycznego charakteru relacji, również w dziedzinie energii i klimatu.